

Regeringens proposition

1980/81:191

om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal;

beslutad den 30 april 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag om här tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

HAKAN WINBERG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ändring av 104 § tredje stycket försäkringsavtalslagen. Ändringen innebär att ogift samboende man likställs med ogift samboende kvinna när det gäller rätten till försäkringsbelopp på grund av en tjänstegrupplivförsäkring.

Lagändringen avses träda i kraft den 1 juli 1981.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal

Härigenom föreskrivs att 104 § lagen (1927:77) om försäkringsavtal skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*104 §¹

Är förmänstagare insatt, skall försäkringsbelopp, som utfaller efter försäkringstagarens död, ej ingå i dennes kvarlätenskap.

Har försäkringstagaren efterlämnat make eller bröstarvinge, skall, där förordnandet hade kunnat av försäkringstagaren återkallas, försäkringsbeloppet, så vitt fråga är om efterlämnad stärbhusdelägares giftorätt, rätt enligt 13 kap. 12 § andra stycket giftermålsbalken, rätt till vederlag eller laglott, behandlas så som om beloppet tillhört boet och tillagts förmänstagaren genom testamente.

I fråga om tjänstegrupplivförsäkring skall andra stycket ej tillämpas på belopp som på grund av försäkringen tillfaller make eller med *hustru* likställd *kvinn*a eller bröstarvinge.

Huru efter försäkringstagarens död hans borgenärer i visst fall äga hålla sig till försäkringsbeloppet, stadgas i andra stycket av 116 §.

Har försäkringstagaren efterlämnat make eller bröstarvinge och hade förordnandet kunnat återkallas av försäkringstagaren, skall försäkringsbeloppet vid beräkningen av dödsbodelägares giftorätt, rätt enligt 13 kap. 12 § andra stycket giftermålsbalken, rätt till vederlag eller rätt till laglott behandlas som om beloppet hade tillhört boet och tillagts förmänstagaren genom testamente.

I fråga om tjänstegrupplivförsäkring skall andra stycket dock ej tillämpas på belopp som på grund av försäkringen tillfaller *en* make eller *med make* likställd *person* eller någon bröstarvinge.

Om rätt för en avliden försäkringstagares borgenärer att i visst fall hålla sig till försäkringsbeloppet finns bestämmelser i 116 § andra stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981. Äldre bestämmelser gäller fortfarande, om försäkringstagaren har avlidit före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1971:880.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-04-30

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Asling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Petri, Eliasson

Föredragande: statsrådet Winberg

Proposition om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal

Lagen (1927:77) om försäkringsavtal (försäkringsavtalslagen) innehåller vissa regler om livförsäkringar. Enligt 102 § kan den som har tecknat en livförsäkring sätta in någon annan som förmånstagare, vilket innebär att denne får rätt att uppbära belopp som utfaller från försäkringen. Försäkringsbelopp som i ett sådant fall utfaller efter försäkringstagarens död ingår enligt huvudregeln i 104 § första stycket inte i dennes kvarlåtenskap. I fråga om livförsäkringar med återkalleliga förmånstagarförordnanden gäller dock enligt 104 § andra stycket att hänsyn skall tas till försäkringsbeloppet vid beräkning av någon dödsbodelägares giftorätt, rätt enligt 13 kap. 12 § andra stycket giftermålsbalken, rätt till vederlag eller rätt till laglott. Försäkringsbeloppet skall då behandlas som om det hade tillhört boet och tillagts förmånstagaren genom testamente. I vissa fall medför detta att förordnandet får jämkas på så sätt att vad som behövs för att dödsbodelägares giftorätt etc. skall kunna tillgodoses betalas ur försäkringsbeloppet.

År 1970 infördes ett nytt tredje stycke i 104 § försäkringsavtalslagen. Denna bestämmelse innebär att undantagsregeln i paragrafens andra stycke inte skall tillämpas på belopp som på grund av en tjänstegrupplivförsäkring tillfaller en make eller med hustru likställd kvinna eller någon bröstarvinge. Försäkringsbelopp som tillfaller en sådan förmånstagare utgår alltså alltid ograverade.

I en skrivelse i februari 1981 till regeringen har Arbetsmarknadens försäkringsaktiebolag (AFA), Kommunernas försäkringsaktiebolag (KFA), statens grupplivnämnd och statens löne- och pensionsverk (SPV), vilka som försäkringsgivare svarar för merparten av samtliga tjänstegrupplivförsäkringar, hemställt att 104 § tredje stycket försäkringsavtalslagen ändras så att undantaget från jämningsbestämmelsen i paragrafens andra stycke kommer

att omfatta inte bara en kvinna som under äktenskapsliknande förhållanden har sammanbott med en avliden man utan också en man som under sådana förhållanden har sammanbott med en avliden kvinna.

Till stöd för sin framställning har försäkringsgivarna anfört:

Den statliga grupplivförsäkringens samt AFA-, KFA- och KP¹-försäkringarnas standardiserade förmanstagareförordnanden är materiellt lika. Till och med år 1974 gällde att av sammanboende, endast kvinna kunde vara förmanstagare. Från och med 1975 gäller emellertid att sammanboende oavsett kön kan tillerkännas förmanstagarrätt. Motsvarande gäller för lantbrukarnas försäkring. Da familjerättskommittén avgav sitt förslag om införande av det nuvarande tredje stycket i 104 § försäkringsavtalslagen fanns inte bestämmelser i tjänstegrupplivförsäkringarna som tillförsäkrade efterlevande sammanboende man försäkringsbelopp. Det fanns följaktligen inte något skäl eller behov att låta förslaget omfatta även manliga sammanboende.

Den nuvarande utformningen av 104 § tredje stycket försäkringsavtalslagen innebär att efterlevande manlig sammanboende behandlas annorlunda och ogynnsammare än efterlevande kvinnlig sammanboende. Den kvinnliga sammanboende garanteras – i likhet med vad som gäller för make – erhålla hela försäkringsbeloppet ograverat. Belopp till sammanboende man kan däremot med stöd av andra stycket bli föremål för jämkning. Olikheten i behandlingen, som är beroende enbart på mottagarens kön, kan inte sakligt motiveras och har också uppfattats som orättvis. Förhållandet har, som visats, inte uppkommit genom en medveten lagstiftningsåtgärd utan genom att lagstiftningen på denna punkt inte följt med den allmänna utvecklingen. Vi anser det synnerligen angeläget att detta missförstånd så snart som möjligt rättas till genom en ändring i 104 § tredje stycket försäkringsavtalslagen.

I skrivelse den 31 mars 1981 till justitiedepartementet har Götabanken anfört liknande synpunkter.

Också jag anser att den påtalade särbehandlingen av efterlevande samboende män bör undanröjas. Lagstiftningen om livförsäkringar, bl. a. 104 § försäkringsavtalslagen, ses f. n. över från olika aspekter av familjelagssakkunniga (Ju 1970:52) och försäkringsrättskommittén (Ju 1974:09). Det kan dock antas dröja innan denna översyn har resulterat i ändrad lagstiftning. Den ifrågasatta ändringen av 104 § tredje stycket försäkringsavtalslagen bör därför genomföras redan nu.

En särskild fråga är vilka kriterier som bör uppställas och vilken terminologi i övrigt som bör användas i fråga om ogifta män och kvinnor som sammanlever med någon av motsatt kön under äktenskapsliknande förhållanden. Den frågan behandlas f. n. av familjelagssakkunniga. För att detta arbete inte skall föregripas bör det i detta sammanhang vara tillräckligt att byta ut uttrycket "med hustru likställd kvinna" mot orden "med make likställd person". Denna lösning får ses som ett provisorium i avvaktan på resultatet av familjelagssakkunnigas arbete.

¹ KP-försäkring = försäkring meddelad av Kooperationens Pensionsanstalt.

I samband med den förordade ändringen i 104 § tredje stycket försäkringsavtalslagen bör paragrafen i övrigt ändras redaktionellt i några avseenden. Lagändringen bör träda i kraft den 1 juli 1981. Äldre bestämmelser bör fortfarande gälla, om försäkringstagaren har avlidit före ikraftträdandet.

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal.

Under lagstiftningsärendets beredning har samråd skett med familjelags-sakkunniga, försäkringsrättskommittén, Svenska försäkringsbolags riksförbund och Folksam.

Lagstiftningsfrågan är enligt min mening av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslaget.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

